

Beheerhaakjes en afspraken voor de Maasheggen

Vooralsnog zijn er in het afgelopen jaar verschillende werkgroepen geweest waarin beheeruitgangspunten en afspraken zijn gemaakt. Hieronder volgt de stand van zaken binnen deze onderwerpen. Verder zijn er lessen geleerd van de gehouden excursies.

Stand van zaken

Bomenbeheer

- Bij de aanplant van nieuwe bomen houden we een maximum van twee bomen per 100 meter.
- Bomen die zijn verdwenen door ziektes/waterschade moeten gecompenseerd worden.
- Bomen kunnen aangeplant worden langs drukbezochte paden en wegen (fiets- en wandelroutes.)
- Tegelijkertijd met de inboet ook veren van boomvormers plaatsen.
- Autochtoon plantmateriaal aanplanten. Zie Bijlage 1 voor de bomenlijst. Welke keuze hierin te maken wordt bepaald door de beheerders die kunnen denken aan meer diversiteit in de soortensamenstelling van het gebied.

Essentaksterfte & iepenziekte

- Essen met essentaksterfte met rust laten. Alleen snoeien wanneer takken over wegen gaan hellen en het gevaarlijk wordt voor het publiek.
- Monitor de essentaksterfte. Door te monitoren kunnen we zien welke essen resistentie vertonen. Van deze essen kan dan geoogst worden en opnieuw aangeplant worden in de Maasheggen.
- In BOOM essentaksterfte weergeven in de notities als volgt:
 - Essentaksterfte 0 = boom dood
 - Essentaksterfte 1 = minder dan 25% leven
 - Essentaksterfte 2 = tussen 25% en 50% leven
 - Essentaksterfte 3 = tussen 50% en 75% leven
 - Essentaksterfte 4 = meer dan 75% leven
 - Essentaksterfte 5 = Geen verschijnselen van essentaksterfte
- In plaats van de Gladde Iep planten we de Fladderiep aan die resistent is tegen de iepenziekte.

Relicten beheer

- Definitie: Een vlecht- of heg relict is een levende heg/boom die ouder is dan 80 jaar.
- De relictsoorten waarop we focussen zijn meidoorn, wegedoorn, Spaanse aak en de es.
- De relictten gaan begin 2024 geïnterviewd worden. Dit wordt gedaan door 1/2 stagiaires in een samenwerkingsverband met SBB, VNC en de gemeente Land van Cuijk.
- Relicten worden in BOOM geïnterviewd op een vastgestelde manier. Zie de handleiding in Bijlage 2.

Bacterievuur

- SBB is trekker en opdrachtgever van de bacterievuur bestrijding. Slabox voert het checken en klein beheer van bacterievuur uit in opdracht van SBB. Elk jaar wordt een brief naar de grondeigenaren in de Maasheggen gestuurd om ze op te roepen Slabox te benaderen voor een inspectie en kleinschalig beheer. De brief wordt begin Juni gestuurd.

- Slabox brengt elk jaar een verslag uit van de uitbraken van BP in de Maasheggen. Dit verslag beschrijft de werkwijze en beheersmaatregelen die Slabox neemt. Bekijk dit verslag voor beheersmaatregelen.
- Het weghalen van besmette takken tot 50 cm onder de besmetting laat positieve effecten zien. Een groot deel van de meidoorn blijft in takt en kan doorgroeien tot een volwaardig struweel.
- Jaarlijks wordt er vanuit de gemeente LVC een brief gestuurd naar de grondeigenaren in de Maasheggen. Dit is ter kennisneming van bacterievuur in het gebied met de oproep om Slabox te benaderen om hun heggen te komen checken. De afzender van deze brief is de gemeente vanwege het in bezit zijn van adressen en de privacywet maar in de brief worden contactpunten vermeld: iemand van Slabox voor inhoudelijke vragen en de coördinator beheer vanuit Staatsbosbeheer voor procesmatige vragen. De brief wordt begin juni verstuurd, vlak voor de check-periode van Slabox (juni-oktober). In het najaar (ongeveer eind november) koppelt Slabox weer terug met de verzamelde gegevens en de uitgevoerde checks.

Excursies en bijeenkomsten: Haakjes voor beheer

Hieronder een verzameling van bevindingen en aanhaakpunten uit het veld opgedaan uit de excursies.

Veldexcursie werkgroep beheer 10-05-2023

- **Kruidenrijk grasland** is goed voer voor koeien en hun gezondheid. Overwegen dit aan te planten voor dat doeleinde.
- Verhogen van biodiversiteit afstemmen met je soort grond, bodemcondities, doel van je perceel, enz.
- Aandacht voor het onderhouden van **relicten**.

Veldexcursie Werkoverleg beheer 07-12-2022

- **Afzetten van heggen** kan op verschillende manieren (en dat is prima). Kennisdeling van hoe dat dan in de praktijk ervaren wordt. Bijvoorbeeld: De net afgezette heg bij Dirk Lamers wordt door SlaBox nog lager teruggezet. Dit zorgt ervoor dat de struiken lager uitlopen en dat geeft een beter, natuurlijker beeld.
- Opvallend is dat de margrietensel kruidenstroken zich goed ontwikkelden tot het hoog water er overheen kwam in juni. Hierna kwamen ze er niet bovenop.
- VNC is nu in gesprek met de pachter om koeien te laten grazen op hun graslanden. Doel om 100 ha graslanden onder te brengen bij natuurboeren.
- Hoe kort moeten **graslanden de winter** in → kaal.

Veldexcursie werkgroep beheer Noordelijke Maasvallei 26-09-2023

- De afspraak was dat een gevlochten heg zou mogen **uitgroeien tot een struweelheg**. In de praktijk is dit niet overal mogelijk, bv langs fietspaden.
- We hebben het hier over doorkijkjes, want de bezoeker wil graag tussen de heggen fietsen of wandelen, maar af en toe ook ervaren en genieten wat er achter de heg te zien is. Als onze klant meer **doorkijkjes** wil zullen we er iets mee moeten doen:
 - o plekken waar ook wat te zien is (nu ook regelmatig op plekken geen heg (grote doorkijk dus) bij het minder aantrekkelijke heggengebied)
 - o bestaande doorgangen en aangrenzende heg als doorkijkjes
 - o gefaseerd terugzetten van 20-30m heg; vervolgens gewoon snoei op groei en vervolgens na 5 tot 10 jaar ander stuk terugzetten;
 - o open stukken niet meer inboeten
 - o doorkijkjes (verlagingen in de heg) 2x per jaar snoeien.
 - o doorkijkjes creëren voor verkeersveiligheid; denk aan kruisingen e.d.
- **Inboet** hoeft niet overal te gebeuren, want je plant hiermee ook de 'doorkijkjes' dicht. Mocht je voor inboet kiezen, is het zaak dat de aanplant zo ver mogelijk van de weg plaatsvindt.
- **Afrastering** langs nieuwe heggen is nodig om de aanplant te beschermen tegen veevraat en om onbedoeld afmaaien te voorkomen. Ongeacht hooibeheer/beweidingsbeheer is uitrasteren van nieuwe heggen dus gewenst.

Geopperd wordt om het raster binnen 1 m van de heg plaatsen; hierdoor is het beheer van de heg en eventuele zoom beter te doen; zowel machinaal als door het vee. Ontstaat er een zoom en moet deze gemaaid worden, zou de afrastering opgeruimd kunnen worden

- Wat te doen met **knipscheerhagen die onbereikbaar worden met snoei-apparatuur**
 - o Terugzetten op 1.20 m?
 - o i.g.v. tweezijdige hagen als boog dicht laten groeien

- Bij openbare wegen is veiligheid en ruimte wel belangrijke factor om rekening mee te houden
- **Ruigte/vlinderstroken:** Idealiter zouden deze zomen niet alleen langs de heg, maar liefst dwars op de heg geplaatst worden. De intentie van SBB is om 10% van de oppervlakte niet gemaaid de winter in te laten gaan i.v.m. jaarcyclus insecten. De locatie van deze strook ieder jaar variëren. Hier is goed overleg voor nodig met de pachter. De grond zou wel voldoende schraal moeten zijn. Hiervoor zou je eigenlijk al heel vroeg in het jaar moeten maaien als het gras heel jong is. Wat dat betreft is de maaidatum van 15 juni veel te laat.
- Een aantal oudere meidoornheggen lijken wat minder vitaal; oorzaak is zo niet aan te geven. Wellicht goed om hier nu **onderzoek** naar te doen.
- **Hob:** We komen op een punt waar de meidoornheg door Hop wordt overwoekerd. Geconstateerd wordt dat de Hop echt niet verwijderd kan en moet worden. Je moet de mooiste en kwetsbare heggen daarvoor selecteren. Idealiter zou je het raster willen verwijderen en handmatig te werk gaan; ideaal voor vrijwilligersgroepen of “Binnenwerk”. Optie is om in de winter de hop onder aan de grond af te knippen. Zeker als je dat meerdere jaren doet, zou dat al effect hebben. Nog beter lijkt het om in het vroege voorjaar aan de slag te gaan. Het is in ieder geval een kwestie van de lange adem en zorgvuldigheid. De heg terugzetten is niet gewenst omdat dan de hop de heg gemakkelijk overwoekerd.
- De **Bever:** Ook hier zijn we aan regels gebonden; voor het wegnemen van dammen of eventueel wegvangen van bevers dien je een vergunning te hebben. B-bescherming van waardevolle bomen tegen vraat is een geschikt middel; nertsengaas of zwaarder schapengaas; ook hier zijn vrijwilligers welkom om te helpen.

Bijlage 1: Bomenlijst

Soortenlijst met gewenste aanplant bomen/struiken:

	Soort:	Opmerkingen:	Beheervorm	Gewenste dikte:	Locatie:
1	Acer Campestre (Spaanse aak)	Struikvormer kan als boom doorgroeien. Waardevol voor cultuurhistorie en biodiversiteit	Opgaand/ knot	Bosplantsoen	In de heg
2	Alnus glutinosa (Zwarte els)	In de Maasheggen zeer lokaal met hakhout aanwezig	Hakhout	Bosplantsoen	Stagnerend vochtige/ natte plekken
3	Carpinus betulus (Haag beuk)	Hoort eigenlijk niet in de uiterwaarde thuis, maar komt toch zeer lokaal met een paar oudere exemplaren voor. N.B. in Zoetepasreservaat overigens ~ allemaal aangeplant (niet autochtoon)	Opgaand/ knot	Bosplantsoen	In de heg/ bos
4	Fraxinus excelsior (Gewone Es)	Zeer waardevol voor de cultuurhistorie als biodiversiteit	Opgaand, knot, hakhout	Bosplantsoen	Heg
5	Ulmus laevis (Fladder Iep)	Zeer waardevol voor de cultuurhistorie als biodiversiteit	Opgaand/ knot	Bosplantsoen	Heg
6	Quercus robur (Zomer Eik)	Zeer waardevol voor de cultuurhistorie als biodiversiteit	Opgaand, knot, hakhout	Bosplantsoen	Heg
7	Populus x canadensis (Canadese populier)	Cultuurhistorisch als bakenboom langs de Maas	Opgaand	Stekken van populieren uit het gebied	Langs de Maas
8	Salix alba (schietwilg)	Komt op natte plekken voor. Niet als opgaande boom in heggen.	Knot	Stekken van schietwilgen uit het gebied	Langs sloten en bij poelen

	Soort:	Opmerkingen:	Beheervorm	Gewenste dikte:	Locatie:
9	Rhamnus cathartica (Wegedoorn)		Opgaand	Bosplantsoen	Heg
10	Salix fragilis (Kraakwilg)	Komt nu met enkele exemplaren voor	Opgaand	Stekken	Natte plekken
11	Sorbus aucuparia (Lijsterbes)	Komt nu met enkele exemplaren voor in de bosjes van de Bergjes		Bosplantsoen	Bos

* De meeste soorten zijn alleen als bosplantsoen autochtoon verkrijgbaar!

** Advies is om bij alle soorten een boompaal te plaatsen ter markering van de soort. Maar ook om te zorgen dat de opgaande soorten tijdens beheerwerkzaamheden niet wordt gesnoeid.

Gedoopte soorten (niet zelf aan te planten):

1	Acer pseudoplatanus L. (Gewone esdoorn)	Komen enkele van voor in de Maasheggen	Niet aanplanten/ natuurlijke verspreiding gedoopt		
2	Juglans regia (Walnoot)	Komen enkele van voor in de Maasheggen	Niet aanplanten/ Natuurlijke verspreiding gedoopt		

Niet te gebruiken soorten:

	Soort:	Opmerking waarom niet aanplanten:
1	Malus sylvestris (Wilde appel)	Geen soort die van oorsprong in het Maasheggengebied voorkomt. Door aanplant wordt de authenticiteit van het gebied aangetast. Dit is nadelig voor het winnen van autochtoon zaad.
2	Pyrus pyraeaster (Wilde peer)	Geen soort die van oorsprong in het Maasheggengebied voorkomt. Door aanplant wordt de authenticiteit van het gebied aangetast
3	Mespilus germanica	Geen soort die van oorsprong in het Maasheggengebied voorkomt. Door aanplant wordt de authenticiteit van het gebied aangetast

	(Mispel)	
4	Betula pendula (gewone berk)	Geen soort die in het cultuurlandschap van de Maasheggen thuis hoort
5	Juglans regia (Walnoot Noot)	Geen soort die van oorsprong in het Maasheggengebied voorkomt. Door aanplant wordt de authenticiteit van het gebied aangetast
6	Tilia cordata (Winter linde)	Geen soort die van oorsprong in het Maasheggengebied voorkomt. Door aanplant wordt de authenticiteit van het gebied aangetast
7	Prunus avium (Wilde Kers)	Geen soort die van oorsprong in het Maasheggengebied voorkomt. Door aanplant wordt de authenticiteit van het gebied aangetast

* Het Maasheggengebied is ook een van de belangrijkste oogstlocaties voor oorspronkelijk inheems zaad. Het is daarom van belang dat er gekeken wordt naar de authenticiteit van het gebied. Welke soorten komen er van oorsprong voor en horen in dit habitatype thuis. Wat zijn de natuur- en cultuurhistorische waarden van deze soorten.

Het aanplanten van meer soorten betekent niet automatisch meer biodiversiteit! Momenteel is het een zeer rijk aan biodiversiteit.

Juist in dit gebied is het van belang om met autochtoon plantsoen te gebruiken om het zaad zuiver te houden.

Bijlage 2: relictten in BOOM

Handleiding invoer Relicten in BOOM

Introductie

Relicten kunnen al een tijdje in het programma BOOM ingevoerd worden door partijen. Echter is de manier van relictten weergeven in BOOM per partij anders. Dit creëert verwarring waardoor er geen eenduidig overzicht van relictten is in BOOM. Dit vormt een obstakel in het efficiënt beheren van de relictten die de Maasheggen kenmerken en cultuurhistorie het gebied in brengen. Vandaar hierbij een korte handleiding voor het inventariseren van relictten in het programma BOOM. Er wordt verwacht van alle deelnemende partijen dat ze hun al ingevoerd relictten en de nog in te voeren relictten op deze manier weergeven.

Definitie relict

Een relict is een breed begrip. Voor de Maasheggen hebben we het afgebakend als volgt:

- Het grootste kenmerk is leeftijd. Een relict is een struik/boom ouder dan 80 jaar.
- De relictten waar we in de Maasheggen op focussen vallen onder de soorten meidoorn, wegedoorn, Spaanse aak en de es. Voorbeelden zijn weergegeven in de bijlage.

Mocht de leeftijd van een relict onzeker zijn, probeer dit dan af te leiden aan de diameter van de struik/boom.

Invoeren in BOOM

Relicten worden aangegeven in BOOM als een gele punt. De gele punt geeft aan dat er een relict in de heg zit.

1. Ga na of het relict nog leeft of dood is. In het geval van een dood relict geef je het bij de filter 'Element' aan als een 'Dood Relict'. Mocht het relict nog leven geef je het bij de filter 'Element' aan als een 'Relict'.
2. Vervolgens geef je bij de filter 'Vorm' aan of het relict een 'Hegrelict' of een 'Vlechtrelict' is.
3. Als laatste geef je bij de filter 'Streefbeeld' aan hoe het relict eruit moet zien. De keuzes zijn: 'Struik', 'Hakhoutstoof' of een 'Knotboom'.
4. Verder geeft elke partij aan welke eventuele beheersmaatregelen uitgevoerd moeten worden.

Naast de gele punt staat er ook een lijn in BOOM die aangeeft dat het aantal meter heg is. Mochten er meer gele punten in een lijn heg staan dan worden de te nemen maatregelen voor het beheer van de relictten opgeslagen in lijn die de heg weergeeft. De vraag kan dan gesteld worden: moet je in een lange heg elk relict dan wel als een punt aangeven omdat het beheer toch onder de heg lijn valt? Het antwoord daarop is ja. Op deze manier wordt het inzichtelijk hoeveel relictten er in de Maasheggen staan en hoeveel er al dood zijn gegaan.

Bij de lijn die de heg representeert kan het volgende aangegeven worden qua maatregelen voor relictten:

- 'Let op met beheer in verband met relictten.'
- 'Eens in de twee jaar moeten de relictten geïnspecteerd worden.'
- 'Het relict hoog snoeien (ca. 1 meter boven de knoest).'

Figuur 1 Vrijstaand meidoornrelict

Figuur 2 Overwoekerd meidoornrelict